

The purpose of the article is to reveal the essence and significance of professional and pedagogical self-improvement of future teachers.

To achieve this goal and solve certain problems, a set of theoretical methods was used: analysis, synthesis, generalization, comparison, comparison of different views on the research problem.

Formation of the need for professional and pedagogical self-improvement of future teachers according to the results of analysis of psychological and pedagogical scientific literature is a process in which a one-level system of motivations is transformed into an autonomous need for self-improvement, and individual attempts at self-development and self-improvement become a continuous process.

The formation of the need for professional and pedagogical self-improvement of future teachers as a priority in the system of needs of future teachers should begin in higher education institution at the beginning of becoming a specialist that motivates him to study, help design future careers, expand the boundaries of his employment, be more successful at the initial stage of professional activity.

The current need for professional and pedagogical self-improvement of future teachers while studying in higher education institution will allow at a qualitatively new level to solve their professional or other subjects of the educational process, provide greater freedom of choice and action in solving them and will be a guarantee of their effectiveness professional activity.

We see the prospects for further scientific research in the development and implementation in practice of ways to form the need for professional and pedagogical self-improvement of future teachers.

Key words: need, professional and pedagogical self-improvement, future teacher.

УДК 377.015.31-057.87:63

Андрій Петрів

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

ORCID ID 0000-0001-7022-0656

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/218-226

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «ПАТРІОТИЧНІ ІДЕАЛИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

У статті розкрито сутність поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти», вказується, що ідеал – це уявлення про зразок людської поведінки, що впливає із розуміння мети життя й залежить від ціннісно-сміслової сфери особистості. Зауважується, що патріотичні ідеали студентів є інтегративним психологічним утворенням, що охоплює різні сфери особистості і складаються з когнітивного, мотиваційного, емоційно-ціннісного і діяльнісно-поведінкового компонентів. Звертається увага на те, що студенти аграрних закладів фахової передвищої освіти є специфічною соціально-професійною групою, від діяльності якої залежить стан навколишнього природного середовища.

Ключові слова: *студенти аграрних закладів фахової передвищої освіти, патріотичні ідеали, біоетика, компонентна модель особистості студента аграрних закладів фахової передвищої освіти, пантеон національних героїв, успішні господарники і аграрії України.*

Постановка проблеми. З давніх-давен людство шукає ідеал, до якого слід прагнути, виховуючи молоде покоління. У сучасних умовах під час втрати української територіальної цілісності формування патріотичних ідеалів викликано необхідністю забезпечення соборності України, об'єднання всіх регіонів задля розбудови єдиної, демократичної, правової економічно потужної держави. Саме спільні патріотичні ідеали мають стати тим дороговказом, що об'єднують українську молодь та суспільство загалом. Проблема визначення сутності патріотичних ідеалів у вихованні сучасної молоді є ключовою, адже від пріоритетів у сучасній системі фахової передвищої освіти залежить майбутнє української держави. Без відповідного патріотичного ідеалу не можна сформувати свідомого громадянина, трудівника, дбайливого господаря, громадського діяча.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми формування патріотичних ідеалів особистості розроблялися зарубіжними ученими та педагогами (Й. Песталоцці, А. Дістерверг, Г. Кершенштайнер, В. Гумбольт та ін.). Про патріотичне виховання особистості йдеться в працях українських педагогів класиків К. Ушинського С. Русової, О. Духновича, А. Макаренка, В. Сухомлинського. Значна увага проблемі виховного ідеалу особистості приділяється Г. Ващенком у праці «Виховний ідеал», де представлено класифікацію типів виховних ідеалів: християнський, більшовицький, європейський та український національний виховний ідеали. Дана проблема розкривалась у працях сучасних педагогів-дослідників І. Беха (Бех, 2008), В. Борисова (Борисов, 2006), О. Вишневського (Вишневський, 2003), І. Підласого (Підласий, 2000), Г. Філіпчука (Філіпчук, 2014), М. Фіцули (Фіцула, 2007, с. 30).

Мета статті – розкрити сутність та структуру поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти».

Методи дослідження – нами було використано такі методи, як аналіз, синтез, порівняння й зіставлення різних поглядів, синтез та узагальнення матеріалу, що дозволили обґрунтувати сутність та структуру поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти».

Виклад основного матеріалу. Визначення сутності поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» розпочнемо з обґрунтування змісту науково-категорійного апарату. Основними поняттями тут є «ідеал», «виховний ідеал», «патріотизм», «патріотичний ідеал». Філософський енциклопедичний словник визначає поняття «ідеал» як уявлення про найвищу досконалість людини з формування її світогляду та життєдіяльності (Шинкарук, 2002, с. 231). Словник української мови визначає поняття «ідеал» як мету, до якої прагне

людина і яка керує її діяльністю (Білодід, 1970-1980, с. 10). У словнику іншомовних слів «ідеал» як термін, що визначає високу міру досконалості, довершеності, першообразу (Мельничук, 1974, с. 318).

Особливе уявлення про те, якою повинна бути людина, втілене в українській народній пісні, прислів'ях, приказках, літературі легендах, у звичаях, традиціях та в постатях українських історичних героїв. «Ідеальних» людей народна педагогіка наділяла найкращими якостями, адже вони були втіленням зразка людської поведінки.

Цікавою для нашого дослідження є система козацько-лицарського виховання розроблена Ю. Руденком та втілена у практику В. Каюковим (Каюков, 1997). Козацька педагогіка стала уособленням народної мудрості, витримала випробування часом, застосовувалася протягом багатьох століть та ввібрала в себе кращі науково-педагогічні ідеї. Засобами козацької педагогіки молоде покоління виховується в дусі патріотизму, служіння Батьківщині, відданої боротьби за її світле майбутнє. Відвага, честь, гідність, демократизм та волелюбність є основними цінностями козацького виховання. На традиціях козацтва формувались Українські січові стрільці, вояки Української повстанської армії, які на початку ХХ століття виборювали незалежність України, жертвуючи життям заради омріяної самостійності. Козацька педагогіка плекає в серці і душі молоді високий ідеал козака – історично обумовленого типу українця, який не тільки свято береже та охороняє волелюбні заповіді пращурів, а й бореться за самостійну Україну і в наш час працюючи для її блага та докладаючи всіх зусиль для її розвитку та процвітання (Руденко, 2012).

Розглядаючи поняття ідеалу, слід звернути увагу на концепцію Г. Ващенко, який у своїй праці «Виховний ідеал» теоретично обґрунтував та розвинув сутність українського виховного ідеалу, який побудований на двох головних принципах: християнської моралі та української духовності, і спрямований на службу Богові та Україні. Для створення українського виховного ідеалу, на думку Г. Ващенко, треба відтворити історичне минуле свого народу з його культурними скарбами, а також зачерпнути зі скарбниць інших народів те, що найкраще і що відповідає нашій духовності. Педагог зазначав, що слід звернутися до того виховного ідеалу, який витримав іспит історії, увібрав у себе психіку народу, відповідає нашій українській традиції, втілений у творах кращих письменників, що стали провідниками народних мас (Ващенко, 1994).

Обґрунтовуючи сутність поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти», слід звернути увагу на дефініцію

поняття «патріотизм». Енциклопедія освіти під редакцією В. Кременя розглядає «патріотизм» (грец. patriots – земляк, співвітчизник) як суспільний моральний принцип діяльного ставлення до свого народу, що віддзеркалює національну гордість і любов до Вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, а також емоційне підпорядкування особистістю свого життя спільним національним інтересам і виявляється в готовності служити Батьківщині та захищати її від ворогів. Через пізнання української пісні, літератури та героїчного минулого у вихованця формується готовність до служіння Батьківщині. З історії здобувач освіти має винести відчуття впевненості, що в минулому криються неоціненні джерела мудрості та сили народу. Історія є вчителькою життя, вона вчить не допускати минулих історичних помилок і виховує синівську відданість та вірність. Найважливішим компонентом патріотичного виховання маж бути ставлення до праці, відчуття творчої сили праці, необхідності її пошанування як джерела розвитку, здоров'я та зростання. Молоде покоління має сприймати територію України як спільний дім для всіх громадян та як сферу своєї життєдіяльності, поле, де можна розвивати свої професійні знання та навички задля блага та процвітання Батьківщини (Ткаченко, 2008, с. 634).

О. Вишневський зазначає, що патріот не обмежується пасивною любов'ю до своєї Батьківщини, він щиро працює для її блага, для добробуту народу та його процвітання. Він розбудовує господарство, культуру, економіку, захищає честь своєї держави та примножує її багатства. Педагог виділяє три види патріотизму. Етнічний патріотизм будується на почутті власної причетності до народу, його культури, мови, історії. Такий патріотизм найкраще формується у вихованців, які ростуть у національно-свідомих сім'ях, коли дитина спілкується українською мовою та знає історію свого народу. Територіальний патріотизм ґрунтується на любові до того місця, ландшафту, клімату, де народилася людина. Важливе значення тут мають ранні дитячі спогади, враження, переживання, захоплення. Вони закарбовуються на все життя, є найріднішими та найціннішими. Державницький патріотизм ґрунтується на сформованому державницькому світогляді, державній ідеології і пов'язується з почуттям громадянськості. Державницький патріотизм має об'єднувальну силу, бо може єднати людей різних етносів та майнових станів. У нашій історії є величезна кількість випадків, коли представники інших національностей стали активними борцями за волю України (Вишневський, 2003).

Система виховання кожного народу стверджує свій ідеал людини-патріота, який виплеканий часом, увібрав краще з історії та народної

педагогіки, наділений особливостями національного характеру. Стійкий український патріотизм формується на прикладі козацьких гетьманів, ватажків, діячів науки, культури, релігії та державотворення Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ліни Костенко, М. Грушевського, Є. Петрушевича, В. Вернадського, С. Петлюри, П. Болбочана, М. Міхновського, А. Шептицького, Є. Коновалеця, А. Мельника, С. Бандери, Р. Шухевича, Л. Лук'яненка, І. Дзюби, А. Горської, В. Стуса, В. Чорновола, Л. Гузара, Б. Патона та багатьох інших. Якості цих особистостей, узагальнені чи взяті з когось, окремого мають стати прикладом для наслідування для сучасної молоді.

Патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти – це особливі ідеали, адже вони пов'язані не тільки з прикладом історичних героїв, але й відомих господарників, дбайливих трудівників та простих працюючих українців, які щоденною самовідданою працею розбудовували та розбудовують державу, сприяючи її добробуту та процвітанню. Яскравий приклад братів Яхненків, які об'єдналися із чоловіком своєї сестри Федором Симиренком, заснували фірму «Брати Яхненки і Симиренко» та зайнялись цукровим виробництвом. Завдяки власній праці, природньому хисту до підприємництва та вдалим обставинам, прості селяни розбагатіли. Вони будували заводи, на яких працювали тисячі робітників, підтримували українську культуру та займалися благодійництвом. Схожий приклад Артема Терещенка, який разом із синами заснував «Товариство цукробурякових та рафінадних заводів братів Терещенків». На початку ХХ століття родина Терещенків мала у своєму розпорядженні 11 цукрових заводів, які виробляли близько 10% всього загальноросійського цукру. Величезну частину свого прибутку родина анонімно, без зайвого афішування віддавала на благодійність. Однак, із приходом радянської влади їх підприємства були націоналізовані, а товариство розпалося. Також чудовим зразком для студентів коледжів фахової передвищої освіти є Є. Храпливий – засновник кооперативного руху на західноукраїнських землях, економіст, дослідник, агроном, дійсний член НТШ, громадський діяч. Народився у с. Лисівці, що на Тернопільщині, його ім'я носить Заліщицький коледж. Є. Храпливий був головою хліборобського товариства «Сільський господар», сприяв розвитку українського села та прагнув перебудувати його на зразок європейських сіл, він був прекрасним організатором, сприяв розбудові української сільськогосподарської освіти, створив «Хліборобський вишкіл молоді» та «Товариство українських агрономів». Своєю працею прагнув теоретично та практично підготувати українських селян до більш продуктивної праці в сільському господарстві (Злупко, 1999).

Маємо і сучасні приклади успішних аграріїв, господарників. Серед них Д. Моторний (Герой України, керівник успішного приватного-орендного кооперативу «Зоря» що на Херсонщині); С. Антоненко (Герой України, керівник приватного підприємства «Агроекологія», що славиться органічним землеробством, тут відмовилися від гербіцидів та мінеральних добрив, компенсується пожива ґрунту внесенням органіки, не використовують плуга та обробляють землю без обертання скиби, у господарстві проводять масштабні наукові дослідження, створена школа органічного землеробства); О. Боровик (відомий діяч аграрної галузі, успішний керівник селянського господарства «Авангард», заслужений працівник сільського господарства, Почесний член Української Академії аграрних наук, Почесний президент Аграрного союзу «Україна», Почесний професор Національного університету біоресурсів і природокористування України); В. Скоцик (випускник НУБіП України, економіст, топ-менеджер транснаціональної агрокомпанії «АМАКО» в Україні, працював топ-менеджером аграрних корпорацій у Великобританії, був визнаний найкращим іноземним топ-менеджером країни, кандидат сільськогосподарських, доктор економічних наук) (Сопівник, 2014). Такі приклади працелюбів, успішних аграріїв, дбайливих господарів, керівників, трудівників мають стати ідеалом для студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Формування ідеалу особистості залежить від умов життя, віку, індивідуальних особливостей, особистого досвіду та діяльності. М. Фіцула розрізняє ідеали за змістом, будовою та дієвістю. Під змістом розуміється те, яких людей, історичних чи літературних героїв, господарників, трудівників, які їх якості особистість вважає ідеальними. Під будовою розглядається міра узагальненості ідеалу, тобто чи є ідеалом якась конкретна людина чи сукупність особистих якостей, рис взятих у різних людей і узагальнено в один зразок. Під дієвістю ідеалу педагог розуміє те, як цей ідеал впливає на поведінку особистості (Фіцула, 1997, с. 30).

Таким чином, сутність поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» – це інтегративне особистісне утворення, що включає уявлення про зразок людської поведінки та залежить від: знань про минуле українського народу, національно-визвольну боротьбу героїв, а також знань екологобезпечних технологій у галузі АПК; ціннісне ставлення до героїчних та трудових прикладів захисту Вітчизни та розбудови економічної могутності України; актуалізовану потребу наслідування патріотичного ідеалу та патріотичну поведінку спрямовану на розбудову держави та сталий розвиток українського суспільства.

Відповідно до компонентної моделі особистості академіка І. Беха, нами розкрито сутність поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» та виділено його наступні складові: 1) мотиваційний компонент (потреба в наслідуванні прикладу героїчних та трудових прикладів боротьби за незалежність, розбудови та зміцнення української економіки, забезпечення економічного добробуту); 2) когнітивний компонент (знання з історії України, про борців за самостійність, економічні знання, знання про екологобезпечне господарство та сталий розвиток); 3) емоційно-ціннісний компонент (емоційно-позитивне ставлення до громадянських обов'язків, демократичних цінностей, прикладів розбудови держави, героїчних подвигів захисників територіальної цілісності, ціннісне ставлення до еколого-безпечних та раціональних способів господарювання); 4) діяльнісно-поведінковий компонент (готовність бути свідомим громадянином, наслідувати приклад борців за українську державність, відомих господарників, аграріїв, дотримуватись норм національного законодавства).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, сутність поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» – це інтегративне особистісне утворення, що включає уявлення про зразок людської поведінки й залежить від: знань про героїчне минуле українського народу та органічні технології в галузі АПК; ціннісне ставлення до героїчних та трудових прикладів захисту Батьківщини та розбудови економічної могутності України; актуалізовану потребу наслідування патріотичного ідеалу та патріотичну поведінку спрямовану на розбудову держави та сталий розвиток українського суспільства. Складовими «патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» виділено: мотиваційний, когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий компоненти.

ЛІТЕРАТУРА

- Бех, І. Д. (2008). *Виховання особистості: підручник*. Київ: Либідь (Bekh, I. D. (2008). *Education of personality: textbook*. Kyiv: Lybid).
- Борисов, В. В. *Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді*. Тернопіль (Borysov, V. V. *Theoretical and methodological foundations of forming the national self-consciousness of pupils and students*. Ternopil).
- Ващенко, Г. Г. (1994). *Виховний ідеал*. Полтава: Полтавський вісник (Vashchenko, H. H. (1994). *Educational ideal*. Poltava: Poltava Herald).
- Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ (2014) / укл. Р.В. Сопівник, Г. В. Петрів*. К.: «ЦП «Компринт» (*Education and self-education on the basis of national-patriotic values: a*

- manual for students and research and teaching staff of agricultural and environmental universities* (2014) / R. V. Sopivnyk, H. V. Petriv. K.: CP "Comprint").
- Вишневецький, О. І. (2003). *Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Дрогобич: Коло (Vishnevsky, O. I. (2003). *Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy. Handbook for students of higher educational institutions*. Drohobych: Kolo).
- Злупко, С. М. (1999). *На чатах рідної землі: Євген Храпливий – учений, організатор, патріот*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка (Zlupko, S. M. (1999). *In the chats of his native land: Yevhen Khraplyvyi - scientist, organizer, patriot*. Lviv: LNU named after Ivan Franko).
- Каюков, В. І. (1997). *Лицарське виховання у школі: Навчально-методичний посібник для вчителів*. Кіровоград (Kayukov, V. I. (1997). *Knight education at school: A textbook for teachers*. Kirovograd).
- Підласий І. (1999; 2000). *Ідеали українського виховання. Рідна школа*, 12, 3-7; 2, 3-7; 4, 6-13 (Podlasyi, I. (1999; 2000). *Ideals of Ukrainian education. Native school*, 12, 3-7; 2, 3-7; 4, 6-13).
- Руденко, Ю. Д. (2012). *Основи козацько-лицаського виховання*. К.: Гетьман (Rudenko, Yu. D. (2012). *Fundamentals of Cossack-knight education*. K.: Hetman).
- Словник іншомовних слів* (1974). Київ (Dictionary of foreign words (1974). Kyiv).
- Словник української мови* (1980). Київ: Наук. думка (Dictionary of the Ukrainian language (1980.). Kyiv: Scientific thought).
- Ткаченко, В. М. (2008). *Патріотизм*. У В. Г. Кремінь, *Енциклопедія освіти*. К.: Юрінком Інтер (Tkachenko, V. M. (2008). *Patriotism*. In V. H. Kremin, *Encyclopedia of Education*. K.: Jurinkom Inter).
- Філіпчук, Г. Г. (2014). *Націєтворчість освіти*. Чернівці: Зелена Буковина (Filipchuk, H. H. (2014). *Nation-building of education*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna).
- Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія* (2002). Київ: Абрис (Philosophical encyclopedic dictionary: encyclopedia (2002). Kyiv: Abris).
- Фіцула, М. М. (2007). *Педагогіка*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан (Fitsula, M. M. (2007). *Pedagogy*. Ternopil: Textbook – Bogdan).

РЕЗЮМЕ

Петрив Андрей. Сущность и структура понятия «патриотические идеалы студентов аграрных учебных заведений профессионального предвысшего образования».

В статье раскрыта сущность понятия «патриотические идеалы студентов аграрных учебных заведений профессионального предвысшего образования», указывается, что идеал – это представление об образце человеческого поведения, которое следует из понимания цели жизни и зависит от ценностно-смысловой сферы личности. Отмечается, что патриотические идеалы студентов является интегративным психологическим образованием, которое охватывает различные сферы личности и состоят из когнитивного, мотивационного, эмоционально-ценностного и деятельно-поведенческого компонентов. Обращается внимание на то, что студенты аграрных учебных заведений профессионального предвысшего образования – это специфическая социально-профессиональная группа, от деятельности которой зависит состояние окружающей природной среды.

Ключевые слова: *студенты аграрных учебных заведений профессионального предвысшего образования, патриотические идеалы, биоэтика, компонентная модель личности студента аграрных заведений профессиональной передвысшего образования, пантеон национальных героев, успешные хозяйственники и аграрии Украины.*

SUMMARY

Petriv Andriy. The essence and structure of the concept "patriotic ideals of students of agricultural institutions of professional higher education".

The article reveals the essence of the concept of "patriotic ideals of students of agricultural institutions of professional higher education", indicates that the ideal is the idea of a pattern of human behavior that follows from understanding of the purpose of life and depends on the value-semantic sphere of the personality. It is noted that the patriotic ideals of students are determined by knowledge of the past reality of the Ukrainian people, the heroic deeds and victory and titanic work of heroes of national history, the national liberation struggle, the longevity of Ukrainian statehood and state-building processes in Ukraine. It is emphasized that the system of education of each nation affirms its ideal of a man-patriot, who was nurtured by time, absorbed the best of history and folk pedagogy, endowed with the peculiarities of the national character. Stable Ukrainian patriotism is formed on the example of Cossack hetmans, figures of science, culture, religion and statehood, as well as famous businessmen, caring workers and ordinary hard-working Ukrainians, who daily and selflessly worked to build the state, promoting its prosperity. It is noted that patriotic ideals of students are an integrative psychological formation that covers various areas of personality and consist of cognitive, motivational, emotional-value and activity-behavioral components. Emphasis is placed on the fact that patriotic knowledge, values, needs and motives determine the patriotic behavior of students. Attention is drawn to the fact that students of agricultural institutions of professional higher education are a specific socio-professional group on whose activities the state of the environment depends. It is emphasized that the patriotic ideals of students of agricultural institutions of professional higher education are complemented by ideas for environmentally friendly management, philosophy of sustainable development, values of land, wildlife, humane treatment of animals.

Key words: students of agrarian institutions of professional higher education, patriotic ideals, bioethics, component model of personality of a student of agrarian institutions of professional higher education, pantheon of national heroes, successful businessmen and agrarians of Ukraine.

УДК 371.315.6:51

Людмила Романишина

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID ID 0000-0002-6026-2614

Ігор Блощинський

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0003-1925-9621

Наталія Казакова

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID ID 0000-0003-1499-3448
DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/226-235

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Мета статті – схарактеризувати сучасні методи навчання іноземної мови курсантів у вищих військових навчальних закладах України. Для досягнення мети дослідження використовувалися такі методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, компаративний та прогностичний. Значну увагу було приділено